

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain 58 a ja 58 b §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain 58 a ja 58 b §:n muuttamisesta (HE 32/2021 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- talousvaliokunta TaVL 8/2021 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 9/2021 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- hallitusneuvos Ismo Tuominen, sosiaali- ja terveysministeriö
- yksikön päällikkö Riku-Matti Lehikoinen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- projektipäällikkö Anna Katz, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- toimitusjohtaja Timo Lappi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- puheenjohtaja Annika Rönni-Sällinen, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Suomen Yrittäjät ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan tartuntatautilakia muutettavaksi.

Ravitsemisliikkeiden toimintaa rajoitetaan covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi tartuntatautilain väliaikaisten säännösten ja niiden nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisesti 1.3.—30.6.2021.

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain muutoksella ravitsemisliikkeet on pidettävä suljettuina asiakkailta valtioneuvoston asetuksessa säädetyillä alueilla tartuntataudin leviämisen estämiseksi 9.3.—28.3.2021.

Ehdotuksen mukaan tartuntatautilain väliaikaisten säännösten nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää nykyistä suurempia ravitsemisliikkeiden aukiolo- ja anniskeluaikaa sekä niiden sisätilojen asiakaspaikkamäärää ja käyttöä koskevia rajoituksia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 29.3.2021.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Lakiehdotus liittyy ravitsemisliikkeiden toiminnan tilapäistä rajoittamista koskeviin säännöksiin. Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain nojalla säädettyä ns. sulkutilaa on nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen antamisen jälkeen jatkettu (HE 38/2021 vp) siten, että sulkutila päättyy 18.4.2021. Tartuntatautilain väliaikaiset rajoitukset ovat voimassa 30.6.2021.

Ravitsemisliikkeiden toimintaa rajoitetaan voimakkaasti poikkeusolojen aikana. Useilla alueilla on voimassa ravitsemisliikkeiden sulkutila, ja muilla alueilla ravitsemisliikkeiden toimintaa rajoitetaan tartuntatautilain sääntelyllä sekä sen nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella. Ravitsemisliikkeille voidaan tartuntatautilain nojalla asettaa tilapäisiä rajoituksia ja velvoitteita, jotka liittyvät niiden aukioloon, anniskeluoikeuksiin, asiakaspaikkojen käyttöasteeseen ja toiminnan järjestämiseen koronavirustartuntojen leviämisen estämiseksi.

Nyt ehdotetulla esityksellä on tarkoitus varautua sulkutilan jälkeiseen aikaan mahdollistamalla valtioneuvostolle toimivalta antaa epidemiatilanteen niin vaatiessa tiukempia rajoituksia kuin voimassa oleva tartuntatautilaki mahdollistaa.

Rajoitusten välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus

Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 9/2021 vp, s. 2—3), että ehdotetun sääntelyn tavoitteena on väestön terveyden suojeleminen ja terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen estämällä vaarallisen tartuntataudin leviämistä. Perustuslakivaliokunnan mukaan terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen nyt meneillään olevan koronavirusepidemian aikana on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erittäin painava peruste, jolla on yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentin julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaisen oikeus elämään ja turvata myös pandemian oloissa jokaiselle riittävät terveyspalvelut sekä edistää väestön terveyttä (perustuslain 19 §:n 3 momentti). Tällainen peruste oikeuttaa valiokunnan mukaan poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia (ks. esim. PeVM 2/2020 vp, s. 5; PeVM 3/2020 vp, s. 3; PeVM 7/2020 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on covid-19-epidemian torjuntaan liittyvän ravitsemisliikkeiden rajoituksia koskevan sääntelyn yhteydessä edellyttänyt rajoitusten välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta.

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

ta (mm. PeVL 31/2020 vp, s. 3—5 sekä PeVL 14/2020 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunta on korostanut, että välttämättömyytedellytyksen tulee säädösperusteisesti ohjata päätöksentekoa alueellisesta soveltamisesta ja ettei rajoituksia voida säätää tai pitää voimassa sellaisilla alueilla, joilla se ei ole tartuntatautilanteen vuoksi välttämätöntä (PeVL 14/2020 vp, s. 5). Alueellisen eriyttämisen lisäksi perustuslakivaliokunta katsoi, että rajoitustoimenpiteistä on säädettävä myös erityyppisten ravitsemisliikkeiden osalta eriytetysti siten, että rajoitukset ovat välttämättömiä juuri niissä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi (PeVL 31/2020 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunta kiinnittää myös nyt ehdotettuja säännöksiä koskevassa lausunnossaan huomiota rajoitusten välttämättömyyteen ja oikeasuhtaisuuteen (s. 3—4). Perustuslakivaliokunta kiinnittää sääntelyn soveltamisen kannalta huomiota siihen, että valtioneuvoston on ennen 58 a §:ssä tarkoitetun asetuksen antamista vielä erikseen arvioitava asetuksen antamisen välttämättömyyttä. Pykälän 2—4 momentin nojalla säädettyjen rajoitusten on oltava välttämättömiä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi niillä alueilla ja ravitsemisliikkeissä, joita ne koskevat. Perustuslakivaliokunnan mukaan välttämättömyyttä on siten arvioitava myös alueelliselta ja asialliselta kannalta, ja arviossa on otettava huomioon mahdollisimman ajantasainen tilannekuva epidemiasta.

Epidemian tilannearvio

Valtakunnallinen covid-19-epidemiatilanne kehittyi nopeasti huonompaan suuntaan marraskuussa 2020. Syksyn ja talven aikana alueelliset tautitilanteet ovat muuttuneet nopeasti. Epidemia on kiihtynyt alkuvuodesta edelleen voimakkaasti, ja herkemmin tarttuva virusmuunnos on levinnyt laajasti.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan marras—joulukuun taitteessa tapausmäärät saavuttivat sen hetkisen huippunsa, jolloin tapauksia todettiin yli 3 100 viikossa. Joulukuun aikana tapausmäärät laskivat, mutta ne jäivät korkealle tasolle ja kääntyivät uudelleen kasvuun tammikuun loppupuolella.

Suomessa on todettu 6.4.2021 mennessä yhteensä 80 068 koronavirustapausta (ilmaantuvuus 134,5 per 100 000 asukkaan väestö/14 vrk). Tautitapausten määrä ja ilmaantuvuus ovat kohonneet helmikuun 2021 alun jälkeen erittäin nopeasti. Samalla sairaalahoidon tarve kasvoi.

Koko maan ilmaantuvuus on laskenut viimeisen kahden viikon aikana. 8.—21.3. ilmaantuvuus oli 174, ja 22.3.—4.4. se oli 123. Vaikka uusien tartuntojen kasvu on viimeisten viikkojen osalta taittunut, ei koronavirusepidemia ole valiokunnan saaman selvityksen mukaan toistaiseksi kääntynyt sellaiseen selvään ja riittävään laskuun todettavien tapausten tai sairaalahoidon tarvitsevien sairastumisten suhteen, jonka perusteella voisi tässä vaiheessa arvioida, että aikuisväestöä koskevia fyysisten kontaktien rajoituksia voisi vielä vähentää. Jos näin tehtäisiin, olisi olemassa korkea todennäköisyys, että epidemia entisestään kiihtyisi johtaen mahdollisesti terveydenhuollon ylikuormittumiseen sekä väestön hengen ja terveyden vaarantumiseen.

Uusia tapauksia todetaan sekä tunnetuissa tartuntaketjuissa että niiden ulkopuolella. Virusta esiintyy väestössä joka puolella Suomea, joskin maakunta-, sairaanhoitopiiri- ja kuntakohtaiset vaihtelut sekä ajallisesti että paikallisesti ovat suuria. Testeihin on viime viikkojen aikana hakeu-

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

duttu selvästi useammin kuin vuodenvaihteessa, mutta positiivisten näytteiden osuus testatuista näytteistä on silti kasvanut tapausmäärien kasvun myötä.

Sairaanhoitopiirien covid-19-epidemian torjunnan alueellisten yhteistyöryhmien tekemien arviointien perusteella sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelman tarkoittamassa leviämävaiheessa olivat 24.3.2021 Etelä-Karjalan, Helsingin ja Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Pirkanmaan, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirit sekä Ahvenanmaan maakunta.

Helsingin ja Uudenmaan alueella ilmaantuvuus on noin kaksi kertaa suurempi kuin koko Suomen väestössä. Myös Varsinais-Suomessa ilmaantuvuus on ollut nopeassa kasvussa.

Helsingin ja Uudenmaan sekä Varsinais-Suomen alueella ilmaantuvuus on ollut erityisen korkea keskuskuntien alueella sekä monessa niitä ympäröivässä luonnollisen asiointi- ja työssäkäyntialueen kunnissa. Kyseisillä alueilla väestö liikkuu ja on usein kontaktissa keskenään, ja alueet muodostavat siten yhtenäisen korkean epidemiologisen riskin alueen, jolla tartuntojen lisääntyminen voi tapahtua nopeasti ja hallitsemattomasti.

Ravitsemisliikkeiden rooli covid-19-epidemian leviämisessä

Ravitsemisliikkeissä asioiminen on valiokunnan Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta saaman selvityksen mukaan todettu useissa tutkimuksissa merkittäväksi covid-19-tartuntoja levittäväksi toiminnaksi. Euroopan tautienehkäisy- ja valvontakeskuksen (ECDC) syyskuussa 2020 keräämien tietojen mukaan yhteensä 25 EU:n jäsenmaata on sulkenut ravitsemisliikkeitä osana covid-19-epidemian torjuntaa.

Suomessa ravitsemisliikkeet olivat suljettuina kevään 2020 aikana ja niiden anniskelu- ja aukioloaikoja sekä asiakaspaikkoja on rajoitettu alueellisesti epidemiatilanteen mukaan syksyllä 2020 ja alkuvuodesta 2021. Hygieniatoimista ja rajoituksista huolimatta tammi–helmikuussa 2021 on selvityksen mukaan todettu ravitsemisliikkeistä alkunsa saaneita laajoja tartuntaketjuja ja altistustilanteita, joissa lähes kaikki ravitsemisliikkeessä asioineet ovat saaneet tartunnan. Riski on ollut suurin niissä ravitsemisliikkeissä, joissa alkoholin anniskelu muodostaa suuren osan tuloista, mutta tartuntoja on todettu myös pääasiassa ruokailuun keskittyvissä ravitsemisliikkeissä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ravitsemisliikkeissä tapahtuneita raportoituja tartuntoja on yhteensä 515 viikoilla 1–8. Tartuntojen lukumäärän jakaumasta ei kuitenkaan valiokunnalle ole toimitettu tietoa. Kokonaistartuntojen määrä on selvityksen mukaan samalla ajalla 21 158. Ravintoloissa todetut tartunnat ovat siten 2,4 % kaikista tartunnoista. Merkittävää osaa tartuntaketjuista ei ole kuitenkaan pystytty jäljittämään.

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan on mahdollista, että herkemmin tarttuvan virusmuunnoksen runsastuminen on entisestään lisännyt tartuntariskejä ravitsemisliikkeissä sekä muissa tiloissa, joissa aikuisväestö kohtaa ja kokoontuu. Sulkutilan aikana ei seurantatiedon kerääminen ravitsemisliikkeiden osalta ole mahdollista tai perusteltua samalla tasolla kuin sulkutoimia edeltävänä aikana, sillä tietoon liittyvät epävarmuustekijät ovat huomattavia.

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

Ehdotettujen rajoitusten arviointia

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää hallituksen esityksessä tarkoitettua varautumista välttämättömänä epidemian torjunnan näkökulmasta. Covid-19-epidemiatilanne on muuttunut Suomessa nopeasti vaikeammaksi helmi—maaliskuun aikana, ja herkemmin tarttuva virusmuunnos on levinnyt laajasti. Vaikka epidemian kiihtyminen näyttäisi huhtikuun alussa taittuneen, ei tautitilanne ole vielä siinä määrin vakaa, etteikö tarve ehdotetuille tiukemmille rajoituksille voisi edelleen ilmetä.

Valiokunta toteaa, että saatujen tietojen perusteella on vaikeaa arvioida, kuinka laajalle ravitsemisliikkeissä alkaneet tartuntaketjut ulottuvat väestössä. Seurantatietojen perusteella voi kuitenkin arvioida, että ravitsemisliikkeiden tartunnat muodostavat merkityksellisen osan niistä kodin ulkopuolella tapahtuvista tartunnoista, joita tehokkailla rajoitustoimenpiteillä on mahdollisuus ehkäistä. Valiokunta toteaa, että kaikkien rajoitustoimien tarkoituksena on ehkäistä epidemian leviämistä ihmisten välisissä kontakteissa. Ravintolarajoitusten säätämisen yhteydessä on eri vaiheissa todettu, että ravitsemisliikkeillä sekä erityisesti nautitun alkoholin määrällä on keskeinen merkitys tartuntariskin kannalta merkityksellisten kontaktien syntymisissä.

Valiokunta pitää mahdollisena, että sulkutila ei sellaisenaan ole riittävä epidemian torjumiseksi ja sen jälkeen voidaan tarvita tiukempia rajoituksia kuin olisi mahdollista kohdistaa ravitsemisliikkeisiin voimassa olevan tartuntatautilain nojalla sulkutilan jälkeen. Tiukemmat rajoitukset voivat sulkutilan jälkeen olla perusteltuja niillä alueilla, joilla epidemiatilanne näyttäisi vaikeutuvan tai pysyisi edelleen vaikeana. Tehokkaat ja oikeasuhtaiset torjuntatoimenpiteet mahdollistavat säännökset ovat valiokunnan näkemyksen mukaan välttämättömiä, jotta voidaan estää epidemian leviämistä väestön keskuudessa. Erityisesti muuntovirusten osuuden kasvu tartunnoissa voi kiihdyttää epidemiaa siten, että tartuntatautilain ravitsemisliikkeitä koskevaan sääntelyyn tarvitaan tilapäisesti mahdollisuus antaa valtioneuvoston asetuksella tiukempia säännöksiä kuin tartuntatautilain voimassa olevat säännökset mahdollistavat.

Ehdotetulla sääntelyllä varaudutaan ehkäisemään erityisesti virusmuunnoksen leviämisen aiheuttamaa vakavaa uhkaa tautitapauksien lisääntymisestä sekä uhkaa palvelujärjestelmän ylikuormittumisesta. Lisääntyvät vakavat tautitapaukset voivat aiheuttaa lähikuukausien aikana sairaala- ja tehohoidon kapasiteetin ylikuormittumisen, joka voi aiheuttaa paitsi koronartartunnan saaneiden hoidon vaarantumisen myös muista sairauksista kärsivien hoidon viiveitä ja laadun huomattavaa heikkenemistä.

Valiokunta korostaa, että lakiesityksessä ei säädetä uusia rajoituksia suoraan voimaan, vaan esityksen tarkoituksena on varmistaa, että valtioneuvosto voi epidemiatilanteen niin vaatiessa säätää oikeasuhteisia ja välttämättömiä rajoituksia, joilla ihmisten välisiä kontakteja vähennetään ravitsemisliikkeiden toiminnan yhteydessä. Ehdotetuilla rajoitusten laajennuksilla on siten tarkoituksena mahdollistaa valtioneuvostolle laajempi toimivalta vähentää sellaisten olosuhteiden syntymistä, joissa riski tartunnoille olisi suuri. Valiokunta pitää siten esitystä epidemian leviämisen estämiseksi perusteltuna ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä.

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

Valiokunta painottaa kuitenkin, että myös 58 a §:n 3 ja 4 momenttien mahdollistamien tiukempien rajoitusten käyttöönotto edellyttää valtioneuvostolta punnintaa asetuksella annettavan sääntelyn välttämättömyydestä, oikeasuhtaisuudesta ja tarkkarajaisuudesta.

Hallituksen esityksessä on omaksuttu lähtökohtaisesti kaikkiin ravitsemisliikkeitä koskeviin tartuntatautilain rajoituksiin sääntelyratkaisu, jossa lailla annetaan valtioneuvostolle valtuus säätää asetuksella rajoituksista täsmällisemmin. Lain tasolla säädettäisiin näiden rajoitusten maksimit.

Talousvaliokunta on todennut (TaVL 8/2020 vp, s. 3), että esitys jättää avoimeksi sen, missä olosuhteissa ja minkä kriteerien täytyessä asetuksella annettaisiin lain asettamaa maksimia lievempiä rajoituksia ja mitä ne olisivat. Tämä on olennaista sääntelyn oikeasuhtaisuutta koskevan punninnan kannalta, etenkin jos ehdotettu sääntely ulottuu hallituksen esityksen mukaisesti pitkälle kesään. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta selventäisi mietinnössään, valtioneuvoston asetuksen laadintaa ohjaavasti, mitkä ovat nyt ehdotettua maksimia lievemmat rajoitukset (aukiolo- ja anniskelurajat, asiakasmäärät) ja minkälaisissa olosuhteissa ne tulisivat käyttöön.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta on todennut jo aiemman ravintolarajoituksia koskevan sääntelyn yhteydessä, että rajoitukset tulee kohdentaa ravitsemistoimintaan vain niillä alueilla ja siltä osin kuin se on välttämätöntä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi (StVM 27/2020 vp, s. 4). Välttämättömyydedellytystä tulee arvioida myös liiketoiminnaltaan erityyppisten ravitsemisliikkeiden osalta erikseen samalla alueella. Valiokunta on lisäksi todennut, että punninta tulee tehdä myös kunkin rajoitustoimen osalta erikseen (StVM 27/2020 vp, s. 8). Sääntelymallista johtuu siten valtioneuvostolle perusteluvollisuus kunkin rajoitustoimen välttämättömyyden alueellisesta sekä ravitsemisliiketyypikohtaisesta täyttymisestä. Valtioneuvoston tulee siten arvioida ja perustella asetusta antaessaan kunkin rajoituksen välttämättömyys niillä alueilla ja niissä ravitsemisliiketyypeissä, joita kyseinen yksittäinen rajoitus koskisi.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta toteaa, että myös nyt säädettävien tiukempien rajoitusten mahdollisuus pohjautuu vastaavalle rajoitus-, alue- ja ravitsemisliiketyypikohtaiselle välttämättömyysarvioinnille ja perusteluvollisuudelle, koska ne kytkeytyvät kiinteästi 58 a §:ssä säädettyyn rajoitussääntelyyn. Näin ollen myös ehdotettujen tiukempien rajoitusten välttämättömyyttä tulee kunkin rajoitustoimen osalta punnita liiketoiminnaltaan erityyppisten ravitsemisliikkeiden osalta erikseen samalla alueella. Siten kaikkia tiukemman kategorian rajoituksia ei 4 momentin edellytysten täytyessä voida suoraan sellaisenaan täydessä laajuudessa ottaa käyttöön kaikissa saman alueen ravitsemisliikkeissä. Eri rajoitusten tulee olla sekä alueellisesti että eri ravitsemisliiketyyppien osalta pykälässä säädettyjä enimmäisrajoituksia lievemmat, jolleivät enimmäisrajoitukset ole epidemian torjumisen näkökulmasta välttämättömiä.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta toteaa, että edellä todetun eriytetyn välttämättömyyspunninnan lisäksi nyt ehdotettujen tiukempien rajoitusten edellytyksenä ovat 58 a §:n 4 momentissa säädetty edellytykset. Hallituksen esityksessä ehdotetun mukaan tiukemmat rajoitukset olisi mahdollista ottaa käyttöön vain, jos:

- 1) tartuntataudin leviämisen estäminen on valtakunnallisesti epidemian nopean kiihtymisen tai muuntuneen viruksen leviämisen uhan vuoksi välttämätöntä ja

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

2) alueella todetaan muuntuneen viruksen väestöleviämistä tai tautiryypäitä, joiden tartuntaketjuja ei pystytä luotettavasti jäljittämään ja jotka aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen alueella.

Tiukempien rajoitusten käyttöönoton mahdollisuus edellyttää hallituksen esityksen mukaan sitä, että sekä valtakunnallisia olosuhteita koskevat edellytykset että alueellisia olosuhteita koskevat edellytykset täyttyvät samanaikaisesti. Siten yksistään edellä todettujen kriteerien alueellinen toteutuminen ei riitä siihen, että tiukemmat rajoitukset otettaisiin kyseisellä alueella käyttöön, vaan epidemian leviämisen estämisen tulee samanaikaisesti olla 4 momentissa tarkoitettulla tavalla valtakunnallisesti välttämätöntä. Näin ollen, mikäli epidemian nopea kiihtyminen tai muuntuneen viruksen leviämisen uhka ei olisi hallituksen esityksen mukaisesti valtakunnallista, ei tiukempia rajoituksia saa valtioneuvoston asetuksella ottaa lainkaan käyttöön.

Hallituksen esityksessä on 4 momentin perusteluissa (s. 14) todettu, että "Käytännössä kyse olisi siitä, että nykyistä suurempia rajoituksia tarvitaan epidemian torjunnassa tasolla 2, jossa epidemian leviämisen uhka kasvaa koko maassa ja jossa alueet ja kunnat ohjataan valtioneuvoston puollon jälkeen ottamaan käyttöön leviämisvaiheen toimenpiteet laajamittaisesti. Tältä osin edellytys koskisi ensinnä valtakunnallista epidemiatilannetta ja toiseksi alueella todettua tautitilannetta."

Koronavirusepidemia luokitellaan hallituksen hybridistrategian toimintasuunnitelmassa kolmeen epidemiavaiheeseen. Luokittelun avulla arvioidaan suositusten ja rajoitusten tarvetta sekä kohdentamista Suomessa. Epidemian nopean kiihtymisen tai virusmuunnosten leviämisen uhan perusteella suositellaan otettavaksi käyttöön leviämisvaiheen toimenpiteet määräaikaisten ja laajamittaisina koko maassa tai muutoin laaja-alaisesti määritellyillä alueilla. Tasolla 2 voidaan ottaa käyttöön valtakunnallisesti tai alueellisesti myös mahdollisia lisätoimenpiteitä. Tasolle 2 siirtyminen edellyttää erillistä valtioneuvoston puolta.¹

Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksen 4 momentissa säädetyt edellytykset ja sen yksityiskohtaiset perustelut liittyen tason 2 toimenpiteisiin ovat keskenään ristiriitaiset. Tason 2 toimenpiteinä valtioneuvosto suosittelee otettavan käyttöön alueellisesti laajempia rajoituksia kuin muutoin yksittäisellä alueella olisi tarpeen. Sen sijaan hallituksen esityksessä ehdotetut 4 momentin kriteerit rakentuvat siten, että tiukempia rajoituksia ei voida ottaa käyttöön alueella, jolla eivät täyty valtakunnallisten edellytysten lisäksi myös momentissa asetetut alueelliset edellytykset. Siten sääntelyä ei voida pelkästään perustelujen varassa tason 2 tulkinnalla laajentaa sellaisille alueille, joiden kohdalla alueelliset kriteerit tiukemmille rajoituksille eivät täyty. Tällaista rajoituksia laajentavaa tulkintaa ei voida myöskään perustuslakivaliokunnan lausuntojen valossa tehdä.

Valiokunta toteaa lisäksi, että tason 2 toimenpiteissä on kyse valtioneuvoston suosituksesta. Näin ollen ne eivät sellaisenaan voi olla oikeusperuste ravitsemisliikkeiden tiukempien rajoitusten käyttöönotolle, vaan tiukempien rajoitusten tulee perustua edellä todettuihin eri tavoin eriytettyihin välttämättömyyspunnintoihin sekä 58 a §:n 4 momentin mukaisiin valtakunnallisiin ja alueellisiin edellytyksiin.

¹ <https://valtioneuvosto.fi/tietoa-koronaviruksesta/koronavirusepidemian-vaiheet-ja-torjuntatoimien-tasot>

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

Valiokunta toteaa myös, että Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan suurin osa ravitsemisliikkeistä on huolehtinut tartuntataudin leviämistä estävistä toimista hyvin, eikä säännösten täytäntöönpanossa ole ollut ongelmia joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta.

Alueellinen soveltamisala. Kuten voimassa olevassa 2 momentissa, ei myöskään nyt ehdotetussa 4 momentissa ole rajattu, mitä aluetta momentin sanamuoto alueellisen edellytysten osalta tarkoittaa.

Perustuslakivaliokunta on ravitsemisliikkeiden väliaikaista sulkemista koskevaa sääntelyä arvioidessaan kehottanut valtioneuvostoa harkitsemaan mahdollisuutta rajata alueellista soveltamisalaa maakuntajakoa hienosyisemmin (PeVL 6/2021 vp, kappale 18, PeVM 3/2021 vp, kappale 4). Perustuslakivaliokunnan mielestä sanottu seikka on tarpeen ottaa huomioon myös annettaessa valtioneuvoston asetuksia nyt ehdotettavan sääntelyn nojalla (s. 4).

Myös talousvaliokunta nostaa alueellisen soveltamisalan toistuvasti esiin lausunnossaan (TaVL 8/2021 vp, s. 4) viitaten alueellisen kattavuuden osalta aiempaan tartuntatautilain tilapäisestä muuttamisesta antamaansa lausuntoon (TaVL 2/2021 vp — HE 6/2021 vp). Rajoitusten hyväksyttävyyden arviointiin sisältyi keskeisesti ajatus rajoitusten alueellisesta porrastamisesta infektiotilanteen mukaisesti. Talousvaliokunta pitää selvitettyinä, että rajoitusten pitkittyessä korostuu niiden täsmällisen kohdentamisen tärkeys juuri sääntelyn tavoitteen kannalta välttämättömiin kohteisiin.

Perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan tavoin myös sosiaali- ja terveysvaliokunta on jo aiemmin edellyttänyt alueellisen soveltamisalan kohdentamista välttämättömyyspunninnan myötä esimerkiksi maakuntaan, sairaanhoitopiiriin tai kuntaan (StVM 27/2020 vp, s. 6). Sosiaali- ja terveysvaliokunta huomauttaa, että toistaiseksi annetuissa valtioneuvoston asetuksissa on rajoitukset säädetty maakuntakohtaisesti lukuun ottamatta viimeisintä sulkutilan jatkoa koskevaa asetusta (258/2021), jossa Lapin maakunnan osalta sääntely pohjautuu kuntakohtaiseen arvioon.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy edellä mainittuihin perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan toistettuihin näkemyksiin ja korostaa jo toistuvasti alueellisen soveltamisalan rajauksen välttämättömyyttä. Sekä jo voimassa olevien että nyt ehdotettujen tiukempien rajoitusten punninta tulee perustella maakuntatasoa hienosyisemmin. Myös 4 momentin alueen määritelmää tulee tulkita siten, että tiukemmat rajoitukset tulee kohdentaa vain siihen alueeseen, jolle rajoitukset ovat välttämättömiä. Erityisesti pinta-alaltaan suurissa maakunnissa maakuntakohtainen tai edes sairaanhoitopiirikohtainen rajoitus ei välttämättä ole perusteltu tilanteessa, jossa tartuntoja ilmenee muista väestökeskittymistä pitkien etäisyyksien päässä. Valtioneuvoston tulee punnintaa tehdessään hyödyntää sairaanhoitopiirien alueellisten covid-19-epidemian torjunnan yhteistyöryhmien asiantuntemusta rajoitusten välttämättömyydestä sekä alueellisista rajauksista. (*Lausumaehdotus 1*)

Asetuksenantovaltuuden tarkkarajaisuus. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota (s. 3) lakiehdotuksen 58 a §:n 2 momenttiin lisättäväksi ehdotettuun säännökseen, jonka mukaan ravitsemistoiminnan harjoittajien tulee huolehtia siitä, että tartuntariski pidetään mahdollisimman pienenä. Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarkemmin säätää muun muassa tietyillä alueilla sijaitsevien ravitsemisliikkeiden tartuntariskiä lisäävien toimien välttämiseen liittyvistä velvoit-

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

teista. Perustuslakivaliokunta toteaa, että käytännössä velvoitteen sisältö määräytyy kokonaisuudessaan asetuksen perusteella. Perustelujen (s. 13) mukaan kyseinen velvoite voisi liittyä esimerkiksi siihen, että asiakkaiden laulamista ei tulisi sallia tai kovaäänistä puhetta tulisi ehkäistä pidättymällä musiikin soittamisesta. Ottaen huomioon, että esimerkiksi perusteluissa mainitut seikat saattavat olla keskeisiä ravitsemisliikkeen toiminnan ja sitä kautta erittäin merkityksellisiä toiminnan harjoittajien oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta (esim. karaokeravintolat), laissa tulee perustuslain 80 §:stä johtuvista syistä säätää nyt ehdotettua täsmällisemmin, millaisista oikeasuhteisista ja välttämättömistä velvoitteista asetuksella voidaan säätää. Tällainen muutos on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Kysymyksessä olevan säännösehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa valtioneuvoston asetuksella sellaisten rajoitusten säätäminen, jotka käytettävissä olevan tiedon valossa estäisivät tartuntojen leviämistä, ja samalla puuttua mahdollisimman vähän ravitsemisliiketoimintaan. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan (s. 13) epidemiatilanteesta riippuen tämältyypiset rajoitukset voisivat vaikutuksiltaan korvata sellaisia vaikutuksiltaan haitallisempia rajoituksia, joilla yleisesti rajoitettaisiin ravitsemisliikkeiden asiakaspäämäärää sekä anniskelu- ja aukioloaikaa. Perusteluissa todetaan, että tämänhetkisen tiedon mukaan kovaääninen puhe ja huutaminen levittävät koronavirusta tehokkaammin kuin rauhallinen puhe. Tartuntariski voi tällaisissa tilanteissa olla suuri, vaikka etäisyys virusta kantavaan ihmiseen olisi useita metrejä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää ehdotettua asetuksenantovaltuutta tärkeänä, jotta asetuksella voidaan antaa myös lievempiä rajoituksia tiukempien välttämiseksi. Valiokunta ehdottaa kuitenkin, että säännöstä täsmennetään kohdentamalla toimivalta tältä osin asiakkaiden puhetta peittävän äänentoiston käyttämisen ja musiikin soittamisen rajoittamiseen liittyviin velvoitteisiin. Ravitsemisliikkeissä ei toiminnan luonteen vuoksi ole mahdollisuutta yhtä kattavaan kasvomaskien käyttöön kuin esimerkiksi työpaikoilla, liikennevälineissä tai kaupoissa. Tartuntataudin leviämistä estävä velvoite liittyisi tässä yhteydessä ennen kaikkea siihen, että ravitsemisliikkeissä vallitseva äänenvoimakkuus ei saisi häiritä asiakkaiden normaalia puhetta keskenään. Jos saman seurueen kesken on vaikea kuulla toisten puhetta ulkopuolisen melun vuoksi, lisääntyy riski asiakkaiden etäisyyksien pienenemisestä sekä puheen voimakkuuden lisääntymisestä. Asetuksella voidaan siten tarkemmin säädettävien tavoin ehkäistä esimerkiksi äänentoistoon ja kovaäänisiin musiikkiesityksiin sekä karaokelaulamiseen liittyviä tartuntariskejä.

Rajoitusten välttämättömyys erityyppisissä ravitsemisliikkeissä

Vaikka ihmisten välisiä kontakteja tapahtuu kaikenlaisessa ravitsemistoiminnassa, kontaktien luonne ja syntyvät riskit vaihtelevat erilaisissa ravitsemisliikkeissä. Ravitsemisliikkeiden toimintamallissa ratkaisevaa tartuntariskin näkökulmasta on sosiaalisten lähikontaktien määrä ja luonne.

Valiokunnan saamasta selvityksestä ei ilmene tarkemmin, millaisissa ravitsemisliikkeissä tartunnat ovat levinneet. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa on kuitenkin edellytetty, että rajoituksista on säädettävä myös erityyppisten ravitsemisliikkeiden osalta eriytetysti siten, että rajoitukset ovat välttämättömiä juuri niissä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi.

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta painottaa, että valtioneuvoston tulee myös nyt ehdotettuja tiukempia rajoituksia harkitessaan eriyttää kyseisiä rajoituksia myös eri ravitsemisliikkeiden osalta. Valiokunta toteaa, että tartuntoihin liittyvien riskien hallinnan näkökulmasta merkityksellistä erityyppisten ravitsemisliikkeiden kohdalla on se, miten hallitaan asiakkaiden välisten kontaktien muodostumista. Yleisvaarallisten tartuntatauti-epidemioiden leviämisen torjunta perustuu tilastollisiin todennäköisyyksiin sekä riskien ennakkolliseen hallintaan. Erityisen merkittävä vaikutus riskikäyttäytymisen näkökulmasta on nautitun alkoholin määrällä.

Valiokunta korostaa, että valtioneuvoston tulee asetuksella säädettävien rajoitusten välttämättömyyttä punnitessaan huomioida, että tällöin toimintamalliltaan ruokailuun keskittyvien ravitsemisliikkeiden riskin voidaan arvioida olevan selkeästi vähäisempi kuin ravitsemisliikkeissä, joiden toiminta perustuu pääsääntöisesti alkoholin nauttimiseen. Näin ollen toimintamalliltaan pääasiassa ruokailuun painottuvien ravintoloiden aukiolo- ja anniskeluaikojen sekä asiakaspaikkamäärää koskevien rajoitusten tulee olla muita väljemmät, jos tartuntatautiriskin välttämisen näkökulmasta tiukoille kellonaikarajoille ei ole perusteita. (*Lausumaehdotus 2*)

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ruokaravintoloiden sulkeminen ennen klo 21:tä tarkoittaa tosiasiaa useiden ruokaravintoloiden sulkemista. Ruokaravintoloiden osalta sulkeminen asetuksella ennen klo 21:tä tulee olla erityisen korkean kynnyksen takana. Mikäli epidemiatilanne on niin vaikea, että sulkeminen olisi niiden osalta välttämätöntä ennen klo 21:tä, tulisi valiokunnan mielestä valtioneuvoston mieluummin harkita ravintoloiden kokonaissulun säätämistä erillisen lain nojalla. Tällöin ravintolat saisivat korvauksen menetyksistään selkeämällä mekanismilla.

Valiokunta korostaa, että eri ravitsemisliikkeitä koskevaa välttämättömyyspunnintaa varten tarvitaan riittävät tiedot siitä, millaisissa ravitsemisliikkeissä tartunnat ovat hygieniavaatimuksista ja jo toteutetuista rajoituksista sekä muista toimista huolimatta levinneet.

Esityksessä lisätään myös valtioneuvostolle mahdollisuus säätää tarkemmin asiakkaiden saapumiseen ja oleskeluun sekä tartuntariskiä lisäävien toimien välttämiseen liittyvistä velvoitteista, jos se on tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämätöntä. Hallituksen esityksessä todetaan (s. 13), että käytännössä asiakkaiden saapumiseen liittyvät velvoitteet voisivat koskea hallittua asiakkaiden saapumista esimerkiksi edellyttämällä pakollista pöytävarausta. Valiokunta pitää sinänsä kannatettavana, jos erityisesti epidemiatilanteen kääntyessä parempaan päin kaavamaisia asiakaspaikka- sekä anniskelu- ja aukioloaikarajoituksia voitaisiin korvata tätä vähäisemmällä rajoituksilla ja toimenpiteillä. Valiokunta kuitenkin toteaa, että pöytävarausvaatimus ei sellaisenaan sovellu kaikkiin ravitsemisliiketyyppeihin, kuten lounas-, opiskelija-, pikaruoka- ja liikenneasemien ravintoloihin, joissa sen sijaan muilla toimenpiteillä voi olla vastaava vaikutus taudin leviämisen estämisessä. Vaatimus pöytävarauksista voi olla tiettyjen ravitsemisliikkeiden kohdalla jopa mahdoton toteuttaa ja merkitä tosiasiaa toiminnan loppumista. Valtioneuvoston tulee siten ottaa asetuksen sääntelyssä huomioon eri ravitsemisliiketyypit myös kyseisiä velvoitteita kohdentaessaan.

Valiokunta toteaa lisäksi, että valtioneuvostolla on mahdollisuus puuttua taudin leviämiseen myös esimerkiksi asiakaspaikkojen etäisyyksiä koskevien vaatimusten kautta, jolloin asiakas-

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

paikkamäärää koskevat rajoitukset voisivat olla väljemmät. Lievempien rajoitusten käyttö tulee olla aina ensisijaista.

Ravitsemisliikkeiden ulkotilat

Ravitsemisliikkeiden sulkutila koskee majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (184/2021) 3 a §:n mukaan rajoituksen piirissä olevien ravitsemisliikkeen sisä- ja ulkotiloja. Myöskään nykyisessä ja ehdotetussa tartuntatautilain 58 a §:n sääntelyssä ei ole eroteltu eri rajoituksia ravitsemisliikkeiden sisä- ja ulkotiloille. Valtioneuvoston asetuksen 3 §:n 4 momentin asiakkaiden ohjaaminen istumapaikoilleen ja 4 §:n asiakasmäärän rajoittaminen koskevat vain sisätiloja. Tämä perustuu valiokunnan saaman selvityksen mukaan siihen tosiasiaan, että ulkotiloissa tartunnan leviämisen riski on pienempi kuin sisätiloissa. Anniskelu- ja aukioloaikaa koskevat rajoitukset puolestaan koskevat asetuksen 5 §:n mukaan koko ravitsemisliikettä eli sekä sisä- että ulkotiloja.

Talousvaliokunta toteaa (s. 3—4), että vaikka sääntelyn käsite "ravintolan ulkotilat" kattaa varsin monenlaisia tilaratkaisuja, joista osa voi olla tekniseltä toteuttamistavaltaan lähes verrattavissa sisätiloihin, on ulkotiloissa tapahtuva sosiaalinen kanssakäyminen silti pääsääntöisesti vähäriskisempää kuin sisätiloissa. Talousvaliokunta ehdottaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan harkitsevan vaihtoehtoa, jossa ravitsemisliikkeiden ulkotilojen aukipitäminen mahdollistettaisiin laajemmin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että vaikka tartuntatautilain säännöksissä sisä- ja ulkotiloista ei ole erillistä sääntelyä, eivät lain säännökset edellytä, että asetuksella säädettävien rajoitusten tulisi olla ravitsemisliikkeiden sisä- ja ulkotiloissa anniskelu- ja aukioloaikojen osalta yhtenevät. Koska tartuntariskin voidaan arvioida olevan ulkotiloissa vähäisempi, tulee valtioneuvoston vakavasti punnita, onko aukiolo- ja anniskeluaikojen rajoituksia välttämätöntä kohdentaa yhtä tiukasti ulkotiloihin, jos niissä kyetään pitämään riittävät etäisyydet.

Taloudellisten menetysten kompensointi

Eduskunta sisällytti tartuntatautilain väliaikaista muuttamista koskevaan esitykseen (HE 245/2020 vp) antamaansa vastaukseen EV 3/2021 vp lausuman, jonka mukaan se edellyttää, että valtioneuvosto valmistelee pikaisesti säännökset siitä, että asiakastilojen sulkemisen aiheuttamia taloudellisia menetyksiä korvataan elinkeinonharjoittajille yleisen kustannustuen kautta tai erillisenä korvauksena, jos 14 vuorokautta kestänyttä sulkemista on jouduttu jatkamaan.

Ehdotetun lain myötä ravitsemisliikkeitä ei suljeta kokonaan. Perustuslakivaliokunta toteaa, että sääntelyn vaikutukset saattavat kuitenkin joidenkin ravitsemisliikkeiden osalta tarkoittaa, ettei kannattavaa elinkeinotoimintaa ole mahdollista harjoittaa. Perustuslakivaliokunta pitää aikaisempaan käytäntöönä viitaten valtiosääntöoikeudellisista syistä perusteltuna säätää kohtuullisesta kompensatiosta ravitsemisliiketoiminnan harjoittajille (ks. PeVL 6/2021 vp, kappaleet 24—25 ja niissä mainitut lausunnot, ks. myös PeVL 14/2020 vp, s. 5).

Myös talousvaliokunta toteaa lausunnossaan (s. 5), että ehdotuksen mukaisten rajoitusten vallitessa illallisruokailun tarjoaminen ravitsemisliikkeissä ei olisi talousvaliokunnan mukaan mahdollista. Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan juuri tämä on kynnyskysymys toimin-

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

nan liiketaloudellisen kannattavuuden näkökulmasta. Näin ollen käsillä olevan hallituksen esityksen vaikeus liittyy siihen, että nyt ehdotetut rajoitukset rinnastuvat vaikutuksiltaan täyteen sulkukuun, mutta koska muodollisesti ravitsemisliikkeet saisivat olla vähäisessä määrin auki, ei sulkutilan korvausjärjestelmä seuraa nyt käsillä olevaa rajoitussäätelyä. Talousvaliokunta pitää perusteltuna, että hyvitysmekanismien soveltamisen näkökulmasta nyt ehdotetut rajoitukset oikeuttaisivat kohtuulliseen kompensaatioon.

Ravintoloiden sulkua koskevan majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaista muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 22/2021 vp, s. 20) todetaan, että ravintoloiden asiakastilojen uudelleen sulkemisella puututaan merkittäväällä tavalla elinkeinovapauteen ja rajoitusten kompensointi on välttämätöntä. Hallitus on antanut esityksen laiksi yritysten määräaikaista kustannustuesta annetun lain muuttamisesta (HE 27/2021 vp) sekä sitä täydentävän esityksen (HE 37/2021 vp), jossa ehdotetaan lisättäväksi säännökset covid-19-pandemiaan liittyvien, toimitilojen sulkemisesta koskevien rajoitusten aiheuttamien menetysten kohtuullisesta korvaamisesta yrityksille.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy edellä todettuihin näkemyksiin kompensaation välttämättömyydestä. Ravitsemisliikkeisiin kohdistuvat aiempaa tiukemmat tartuntatautilain rajoitukset merkitsevät toteutuessaan sitä, että tietynlainen ravintolatoiminnan harjoittaminen ei enää ole käytännössä mahdollista. Myös tällöin kyseisten ravitsemisliikkeiden taloudellisten menetysten tulee oikeuttaa kohtuulliseen kompensaatioon. Valiokunta painottaa, että valtioneuvoston tulee sulkua koskevan kompensaatiomallin lisäksi arvioida tarvetta laajemmalle ravitsemisliikkeitä koskevalle korvausmallille, jossa huomioidaan nyt ehdotettujen tiukempien rajoitusten merkitys ravitsemisliikkeiden tosiasiallisten toimintamahdollisuuksien näkökulmasta. (*Lausumaehdotus 3*)

Ahvenanmaan itsehallinto

Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 29 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa asioissa, jotka koskevat ihmisten tarttuvia tauteja. Nyt ehdotettavien väliaikaisten säännösten pääasiallinen sisältö koskee tartuntataudin leviämisen estämistä. Perustuslakivaliokunnan mukaan (s. 5) sääntely kuuluu siten valtakunnan lainsäädäntövaltaan, vaikka sillä onkin vaikutuksia myös sellaisiin seikkoihin, jotka itsehallintolain 18 §:n mukaan kuuluvat maakunnan lainsäädäntövaltaan (ks. esim. 18 §:n 13 ja 22 kohta). Perustuslakivaliokunta on samalla kiinnittänyt huomiota siihen, että itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan mukaan tehtävistä, jotka muun muassa ihmisten tarttuvien tautien torjuntaa koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle tai kunnille, huolehtii maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomaislainen. Voimassa olevan ja ehdotetun 58 a §:n rakenne eroaa perustuslakivaliokunnan mukaan kuitenkin monista tartuntatautilain muista toimivaltuuksista siinä, että rajoitusten asettamista ei osoiteta tehtäväksi hallintopäätöksillä vaan valtioneuvoston asetuksella. Ehdotetun sääntelyn lähtökohdat eroavat siten siitä itsehallintolain 30 §:ään sisältyvästä lähtökohdasta, että maakunnan hallituksella tai muulla maakuntalaissa määrättyllä viranomaisella on toimivaltaa huolehtia tartuntatautilain mukaisista tehtävistä (PeVL 31/2020 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunta painottaa lausunnossaan valtakunnan ja Ahvenanmaan maakunnan tiiviin yhteistyön merkitystä nyt käsillä olevassa asiassa. Valtioneuvoston tulee perustuslakivaliokun-

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

nan mielestä pyrkiä yhteisymmärrykseen Ahvenanmaan viranomaisten kanssa lain nojalla annetun asetuksen asiallisesta ja ajallisesta soveltamisalasta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan lausuntoon ja toistaa aiemman kantansa (StVM 27/2020 vp, s. 5) siitä, että valtioneuvoston tulee lain täytäntöönpanossa ottaa Ahvenanmaan erityisasema huomioon asianmukaisella tavalla. Sosiaali- ja terveysvaliokunta korostaa, että yleisvaarallisen tartuntataudin ehkäisemiseksi säädettävien rajoitusten osalta Ahvenanmaata koskevat samat edellytykset kuin muita valtakunnan alueita. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että rajoituksia voidaan ottaa käyttöön vain, kun se on yleisvaarallisen tartuntataudin ehkäisemiseksi välttämätöntä eivätkä muut keinot ole riittäviä.

Lopuksi

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota (s. 5) siihen, että tartuntatautilakia on covid-19-epidemian aikana muutettu useita kertoja määräaikaisilla tai toistaiseksi voimassa olevilla muutoksilla. Perustuslakivaliokunta on jo aikaisemmin pitänyt eräitä yksinomaan koronaepidemiaan liittyviä muutosehdotuksia ja epidemiaan myös säädösten soveltamisedellytyksiltään sidottuna miltei kasuistisena sääntelynä lainsäädäntötekniisesti huonosti tartuntatautilain muun sääntelyn kokonaisuuteen oikeussystemaattisesti yhteensopivana (PeVL 44/2020 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunta toistaa tämän arvion nyt ehdotettavien säännösten osalta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan jo aiemminkin (PeVM 17/2020 vp, s. 4 ja PeVL 9/2021 vp, s. 5) esittämään näkemykseen siitä, että epidemiatilanteen pitkittyessä tulee ryhtyä normaaliolojen lainsäädännön mahdollisesti vaatimiin muutoksiin. Perustuslakivaliokunnan tavoin sosiaali- ja terveysvaliokunta korostaa tartuntatautilain kokonaisuudistuksen tarvetta. Uudistuksessa on syytä huomioida erityisesti meneillään olevan pandemian esiin nostamat sääntelytarpeet sekä kiinnittää huomiota eri toimintoja koskevien sääntelymekanismien epäyhtenäisyyteen sekä sääntelyn epäjohtonmukaisuuksiin. Toimijoihin kohdistuu perusoikeusnäkökulmasta eritasoisia rajoituksia riippuen siitä, rajoitetaanko niiden toimintaa tartuntatautilain toistaiseksi voimassa olevalla vai määräaikaisella sääntelyllä (esim. yleisötilaisuudet vs. ravintola-ala). Toistaiseksi voimassa olevia muutoksia on kuitenkin perusteltua säätää vasta normaalioloissa tahtuvan huolellisen valmistelun perusteella.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa lisäksi, että epäyhtenäinen ja pirstaleinen sekä usein muuttuva rajoituksia ja velvoitteita koskeva sääntely on eri alojen toimijoiden näkökulmasta erittäin vaikeasti hahmottuva. Valiokunta korostaa valtioneuvoston sekä alueellisten viranomaisten vastuuta viestinnästä. Kulloinkin voimassa olevista rajoituksista ja määräyksistä tulee viestiä selkeästi sekä mahdollisimman ennakoivasti, jotta sääntelyn kohteilla on mahdollisuus riittäväällä varmuudella varautua oman toimintansa sopeuttamiseen. Olennaista on viestiä selkeästi myös siitä, milloin on kyse velvoitteista ja milloin suosituksista.

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

58 a §. Ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikainen rajoittaminen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että pykälän 2 momentin asetuksenantovaltuutta täsmennetään perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta edellä yleisperusteluissa ehdotetulla tavalla. Asetuksenantovaltuutta täsmennetään kohdentamalla se asiakkaiden puhetta peittävän äänentoiston käyttämisen ja musiikin soittamisen rajoittamiseen liittyviin velvoitteisiin.

Pykälän 4 momentissa säädetään niistä lisäedellytyksistä, joiden vallitessa valtioneuvostolla on oikeus säätää suuremman asiakasmäärän sekä tiukempien anniskelu- ja aukioloajan rajoituksista kuin voimassa olevassa tartuntatautilain 58 a §:ssä säädetään. Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksessä ehdotetun säännöksen sanamuoto on siten epätasällinen, että sen voi asiakasmäärien osalta tulkita tarkoittavan vielä laajempien rajoitusten mahdollisuutta verrattuna 2 momentin maksimirajojen sääntelyyn. Valiokunta ehdottaa, että momenttia korjataan kielellisesti vastaamaan sen tarkoitusta kohdentaen 4 momentin sääntely tiukempiin rajoituksiin 2 ja 3 momentin maksimirajojen sisällä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 32/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy kolme lausumaa. (Valiokunnan lausumaehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

tartuntatautilain 58 a ja 58 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tartuntatautilain (1227/2016) 58 a ja 58 b §, sellaisina kuin ne ovat laissa 165/2021, seuraavasti:

58 a §

Ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikainen rajoittaminen tartuntataudin leviämisen estämiseksi

Sen lisäksi, mitä elintarvikelaissa ja Ahvenanmaan maakunnan vastaavassa lainsäädännössä säädetään, majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 1 §:n 1 momentin 6 koh-

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

dassa ja Ahvenanmaan maakunnan vastaavassa lainsäädännössä tarkoitetun ravitsemistoiminnan harjoittajan on huolehdittava yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistamisesta sekä siitä, että asiakkailta on mahdollisuus käsien puhdistamiseen, ja annettava asiakkaille riittävän etäisyyden ylläpitämistä ja käsien puhdistamista koskevat toimintaohjeet. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistamisesta, käsien puhdistamismahdollisuuden järjestämisestä sekä asiakkaille annettavien toimintaohjeiden antamisesta.

Ravitsemistoiminnan harjoittajien tulee huolehtia siitä, että asiakkaiden saapuminen ja oleskelu järjestetään yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi riittävän väljästi, asiakaspaikat sijoittuvat riittävän etäälle toisistaan ja tartuntariski pidetään ravitsemisliikkeen toiminnassa mahdollisimman pienenä. Jos yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi on välttämätöntä, voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää tarkemmin tietyillä alueilla sijaitsevien ravitsemisliikkeiden asiakkaiden saapumiseen ja oleskeluun, asiakaspaikkojen sijoittamiseen sekä asiakkaiden puhetta peittävän äänentoiston käyttämisen ja musiikin soittamisen rajoittamiseen liittyvistä velvoitteista sekä sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärään liittyvistä vaatimuksista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan rajoittaa sellaisten ravitsemisliikkeiden, joiden pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa tai Ahvenanmaan maakunnan vastaavassa lainsäädännössä tarkoitetussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, asiakasmäärää enintään 67 prosenttia ravitsemisliikkeen suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä, joka on mainittu tilaa tai sen osaa koskevassa alkoholilain (1102/2017) 18 §:ssä tai Ahvenanmaan maakunnan vastaavassa lainsäädännössä tarkoitetussa anniskeluluvassa tai, jos ravitsemisliikkeellä ei ole anniskelulupaa, rakennusten paloturvallisuudesta maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 117 b §:n nojalla ja rakennuksen käyttöturvallisuudesta mainitun lain 117 d ja 117 k §:n nojalla annettujen säännösten tai Ahvenanmaan maakunnan vastaavan lainsäädännön mukaisesti hyväksytyssä rakennussuunnitelmassa. Muiden ravitsemisliikkeiden asiakasmäärää voidaan rajoittaa enintään 50 prosenttia edellä tarkoitetuissa säännöksissä tarkoitettua suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä. Jos ravitsemisliikkeen pääasiallinen ravitsemistoiminta eri ajankohtina vaihtelee, sovelletaan sen toimintaan kunakin ajankohtana sitä rajoitusta, johon sen ravitsemistoiminta kyseisenä ajankohtana liittyy. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tässä pykälässä tarkoitetuista asiakasmäärien rajoituksista ja niiden kohdentumisesta.

Ravitsemisliikkeen on lyhennettävä aukiolo- ja anniskeluaikaa, jos se on välttämätöntä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi eivätkä ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistamistoimenpiteet, hygieniaohjeet, asiakaspaikkojen järjestely ja muut toimenpiteet ole riittäviä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan tässä momentissa säädettyjen edellytysten täytyessä antaa tarkempia säännöksiä ravitsemisliikkeen aukioloa kello 18:n ja 5:n välisenä aikana ja anniskelua kello 17:n ja 9:n välisenä aikana koskevista rajoituksista sekä siitä, millaisissa ravitsemisliikkeissä kyseisiä rajoituksia on noudatettava.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu asiakasmäärän rajoitus saa ravitsemisliikkeessä, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota alkoholijuomia, olla suurempi kuin 50 prosenttia ~~suurempi~~ ja muussa ravitsemisliikkeessä suurempi kuin 25 prosenttia ~~suurempi~~ ja 3 momentissa tarkoitettu rajoitus saa koskea aukioloaikaa ennen kello 23:a ja anniskeluaikaa ennen kello 22:ta, vain, jos tartuntataudin leviämisen estäminen on valtakunnallisesti epidemian nopean kiihtymisen tai muuntuneen viruksen leviämisen uhan vuoksi välttämätöntä ja alueella todetaan muuntuneen viruksen väestöleviämistä tai tautiryppäitä, joiden tartuntaketjuja ei pystytä luotettavasti jäl-

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

jittämään ja jotka aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen alueella.

Edellä 2—4 momentin nojalla säädettyjen rajoitusten on oltava välttämättömiä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi niillä alueilla ja ravitsemisliikkeissä, joita ne koskevat.

Ravitsemistoiminnan harjoittajan on laadittava kirjallinen suunnitelma siitä, miten se toteuttaa toimintaansa ja sisä- ja ulkotilojensa käyttöön säädetyt velvollisuudet ja rajoitukset. Suunnitelma on pyynnöstä esitettävä aluehallintovirastolle ja majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 11 §:ssä tai Ahvenanmaan maakunnan vastaavassa lainsäädännössä tarkoitettua valvontaa suorittavalle poliisille. Suunnitelma on siihen sisältyviä henkilötietoja lukuun ottamatta pidettävä liikkeessä asiakkaiden nähtävillä. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset velvoitteiden ja rajoitusten toteuttamista koskevan suunnitelman sisällöstä, laatimisesta ja nähtävänä pitämisestä.

Mitä 2 ja 3 momentissa säädetään, ei koske majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua henkilöstöravintolatoimintaa eikä ruoan tai juoman myymistä ravitsemisliikkeestä muualla nautittavaksi.

Mitä 3 momentissa säädetään aukioloaikojen rajoituksista, ei koske Suomen ja ulkomaiden välillä tai ulkomailla kulkevassa vesi- tai ilma-aluksessa eikä polttonesteiden jakeluaseman yhteydessä toimivia ravitsemisliikkeitä.

58 b §

Ravitsemisliikkeiden valvonta ja rajoitusten edellytysten seuranta

Aluehallintovirasto valvoo 58 a §:ssä ja sen nojalla säädettyjen velvoitteiden ja rajoitusten noudattamista. Jos velvoitteiden tai rajoitusten noudattamisessa havaitaan puutteita tai epäkoh-
tia, aluehallintovirasto voi antaa ravitsemisliikkeelle määräyksen niiden korjaamisesta. Määräys-
tä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.
Jos puutteita ei ole korjattu asetetussa määräajassa tai jos velvoitteita on rikottu olennaisesti, alue-
hallintovirasto voi määrätä ravitsemisliikkeen ravitsemistoiminnan välittömästi keskeytettäväksi
ja liikkeen pidettäväksi suljettuna asiakkailta enintään yhden kuukauden ajaksi.

Poliisin on tarvittaessa annettava aluehallintoviraston pyynnöstä virka-apua valvonnan ja
1 momentissa tarkoitetun ravitsemisliikkeen sulkemisen toimeenpanemiseksi.

Valtioneuvoston on tarkoin seurattava, ovatko 58 a §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut rajoitus-
ten edellytykset edelleen voimassa. Jos edellytykset eivät enää täyty, on valtioneuvoston viipy-
mättä ryhdyttävä toimenpiteisiin 58 a §:n ja siihen liittyvien säännösten kumoamiseksi. Jos
58 a §:n 2—4 momentin nojalla säädetyt rajoitukset eivät enää ole välttämättömiä joillain alueil-
la tai säädetyssä laajuudessa, valtioneuvoston on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin valtio-
neuvoston asetuksen muuttamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____ .

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus suhteuttaa lain perusteella annettavissa asetuksissa rajoitukset kunkin alueen vallitsevaan epidemiatilanteeseen ja tarvittaessa rajoitukset tulee asettaa eriytetysti maakuntaa pienemmälle alueelle.*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa lain perusteella annettavissa asetuksissa huomioon eri ravintolatyyppeiden (ravitsemisliikkeet, joiden pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota maksusta alkoholijuomia, sekä muut ravitsemisliikkeet) sekä sisä- ja ulkotilojen erilaiset riskiprofiilit ja vähäriskisempään toimintaan suunnataan kevyempiä aukiolo- ja anniskeluaikarajoituksia.*
3. *Eduskunta edellyttää, että rajoituksista aiheutuvia taloudellisia menetyksiä kompensoidaan ravitsemisliikkeille.*

Helsingissä 7.4.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Noora Koponen vihr (osittain)
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Juhana Vartiainen kok (osittain)
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Sofia Virta vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Päivi Salo

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp Vastalause 1 /ps

Vastalause 1

Perustelut

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä tunnistaa koronapandemian vakavuuden sekä tarpeen rajoittaa tartuntojen leviämistä. Edelleen valiokuntaryhmä kiinnittää huomiota siihen, että ravintoloiden toimintaa on jo ennen käsittelyssä olevaa hallituksen esitystä rajoitettu useaan otteeseen ja pitkäkestoisesti, ja tarkastelee asiaa tästä lähtökohdasta.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että nyt käsittelyssä oleva esitys on tarpeeton, koska laki 26.2.2021/165, jolla väliaikaisesti säädettyjen 58 a ja 58 b §:n voimassaoloa jatkettiin 30.6.2021 asti, on yhä voimassa, eivätkä esitetyt tiukennukset ole välttämättömiä, oikeasuhtaisia tai muutenkaan perusteltuja huomioiden niiden kohdistumisen kaikkeen ravintolatoimintaan.

Tällä hetkellä on voimassa useimmissa maakunnissa "sulku-tila" (HE 38/2021 vp), joka jatkuu 18.4.2021 asti. Sulun päätyttyä tällä hetkellä voimassa olevien väliaikaisten pykälien mukaan valtioneuvoston asetuksella ravintolat voidaan sulkea klo 23 ja anniskelu päättyy klo 22. Nyt käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä HE 32/2021 vp esitetään, että aukioloaikojen rajoitusta tiukennettaisiin aikaisemmasta siten, että ravintolat voitaisiin määrätä sulkeutumaan klo 18 ja lopettamaan anniskelu klo 17. Rajoitukset tekisivät käytännössä kannattamatonta useimpien sellaisten ravintoloiden toiminnasta, joiden liiketoiminta ei koostu pääosin lounasruokailun tarjoamisesta asiakkailleen. Kun ravintolat saisivat kuitenkin teoriassa olla auki, hallitus voisi jättää rajoituksista ravintoloiden liiketoiminnalle aiheutuvat tappiot korvaamatta.

Asiantuntijakuulemisissa MaRa ry on tuonut esille, että ehdotettujen rajoitusten kohteena oleva ravintola-ala työllistää yrittäjät mukaan lukien 77 000 henkilöä, joista noin kolmannes on alle 26-vuotiaita. Esitetyn selvityksen mukaan alan liikevaihto laski vuonna 2020 1,5 miljardilla eurolla ja anniskelu väheni 40 prosenttia, ja jäsenkyselyn mukaan yli 30 prosenttia alan yrityksistä arvioi olevansa konkurssiin tai lopettanut toimintansa syyskuuhun mennessä.

Talousvaliokunnan lausunnon mukaan ravitsemisliikkeiden omaehtoisin toimin on pystytty merkittävästi parantamaan palveluiden tarjoamistilanteisiin liittyvää terveysturvallisuutta. Lausunnossa kiinnitetään huomiota myös esitetyn sääntelyn kaavamaisuuteen: rajoitusten piiriin tulee sellaista toimintaa ja tilanteita, jotka eivät todennäköisesti aiheuttaisi suuria riskejä tartuntojen leviämisen kannalta, ja toisaalta soveltamisalan ulkopuolelle jää sellaisia toimintoja, jotka mahdollistavat viruksen leviämisen. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että hallituksen esityksen perusteluista eivät käy täysin selville ne perusteet ja arviot, joihin nojautuen aukiolon ja anniskelun rajoitus esitetään kiinnitettäväksi juuri nyt ehdotettuihin kellonaikoihin. Asiantuntijakuulemisissa MaRa ry on kiinnittänyt huomiota epä johdonmukaisuuteen hallituksen esityksen perusteluissa. Perusteluissa väitetään, että ravintolassa tapahtuneet tartunnat muodostavat huomattavan osan kodin ulkopuolella tapahtuneista tartunnoista, vaikka esitettyjen tietojen mukaan vuoden 2021 viikoilla 1—8 kokonaistartuntojen määrä on ollut 21 158 ja samaan aikaan ravintoloissa on voitu todentaa vain 515 tartuntaa eli 2,4 % kaikista tartunnoista. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, ettei esitetyn muutoksen tarvetta ole perusteltu asianmukaisesti, joten se on hylättävä.

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp
Vastalause 1 /ps

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä muistuttaa, että Suomen maakunnat ovat kooltaan ja väestörakenteeltaan hyvin erilaisia ja yksi ainoa maakunta, Lappi, kattaa yksin melkein kolmanneksen koko Suomen pinta-alasta. Koko maakuntaa koskevat rajoitukset maakunnan yksittäisen kunnan tautitilanteen perusteella näyttäytyvät kohtuuttomina, kun esimerkiksi Torniossa Utsjoelle on vastaava etäisyys kuin Torniossa Tampereelle. Ravintoloiden toiminnan rajoittaminen satojen kilometrien päässä siksi, että toisessa samaan maakuntaan kuuluvassa kunnassa on havaittu tartuntarypäs, ei täytä kohtuullisuuden ja oikeasuhtaisuuden vaatimuksia. Tästä syystä perussuomalaisten valiokuntaryhmä vaatii, että perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan esittämillä perusteilla rajoituksia arvioidaan jatkossa kuntatasolla silloin, kun maakunnan eri kuntien välillä on merkittäviä eroja tartuntamäärissä.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä edellyttää, että hallitus tunnistaa pitkittyneiden rajoitus- ja sulkutoimien vaikutuksen alan yrittäjien ja työntekijöiden hyvinvointiin ja toimeentuloon ja ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin tilanteen helpottamiseksi. Tarpeettomien konkurssien ja työpaikkojen menetysten ehkäisemiseksi sellaisten yritysten, joiden toiminta on käytännössä estetty tai rajoituksilla tehty taloudellisesti kannattamattomaksi, kiinteät kulut tulee korvata täysimääräisesti. Vastaavalla tavalla alan työntekijöiden työttömyys- ja lomautusturvaa on parannettava siten, että alan työntekijät pääsevät työttömyysturvan piiriin välittömästi rajoitus- tai sulkutoimien alkaessa ilman omavastuupäiviä. Tukitoimien osalta on varmistettava, että kaikki alan yritykset ja työntekijät, joiden toimeentulo on rajoitusten takia heikentynyt, pääsevät tukien piiriin. Tarpeettomien taloudellisten menetysten estämiseksi ravintoloille on sallittava ruuan ulosmyynnin yhteydessä sellaisten juomien, joihin kyseisellä ravintolalla on normaalissa toiminnassaan anniskeluoikeus, ulosmyynti rajoitusten voimassaolon ajan ja lainsäädäntöön on tehtävä tämän ulosmyynnin mahdollistavat muutokset.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään ja

että hyväksytään kuusi lausumaa. (Vastalauseen lausumaehdotukset)

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus toimittaa eduskunnalle selvityksen tartuntamääristä ja altistumisista erityyppisissä ravintoloissa, jotta rajoitusten vaikuttavuutta voidaan arvioida faktapohjaisesti.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee lainsäädännön, jolla ravintoloiden kiinteät kulut korvataan täysimääräisesti siltä ajalta, kun ravintoloiden mahdollisuus taloudellisesti kannattavaan liiketoimintaan on rajoituksilla tosiasiallisesti estetty.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee lainsäädännön, jolla ravintola-alan työntekijöille varmistetaan täysi työttömyysturva ilman omavastuupäiviä siltä ajalta, kun heidät on lomautettu tai heidän työntekonsa on tosiasiallisesti estetty rajoitusten seurauksena.

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp
Vastalause 1 /ps

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ravintolatoimintaan sisä- ja ulkotiloissa liittyvät erilaiset tartuntariskit ja säätäessään rajoituksista asetuksella asettaa rajoitukset siten, ettei sellaista toimintaa, johon ei liity merkittävää tartuntariskiä, rajoiteta tarpeettomasti.

5. Eduskunta edellyttää, että perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan esittämillä perusteilla hallitus säättää ravintoloita koskevista rajoituksista asetuksella jatkossa kuntatasolla silloin, kun maakunnan eri kuntien välillä on merkittäviä eroja tartuntamäärissä.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee tarvittavan lainsäädännön, jolla ravintoloille mahdollistetaan aukiolorajoitusten ajaksi sellaisten juomien, joiden anniskeluun ravintolalla on anniskelulupansa puitteissa anniskelu-oikeus, ulosmyynti ruoka-annosten myynnin yhteydessä.

Helsingissä 7.4.2021

Arja Juvonen ps
Kaisa Juuso ps
Minna Reijonen ps

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp Vastalause 2 /kok

Vastalause 2

Perustelut

Covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi on ravintoloiden toimintaa rajoitettu eri tavoin käytännössä jo vuoden ajan. Ravintolat on määrätty kokonaan suljettaviksi 9.—28.3.2021. Valtio-neuvosto on antanut uuden esityksen sulun jatkamiseksi 18.4.2021 saakka.

Nyt käsiteltävänä olevan esityksen mukaan ravitsemisliikkeiden toimintaa rajoitettaisiin myös ravintoloiden sulun päätyttyä. Sääntely olisi vielä tiukempaa kuin sulkua edeltävänä aikana 30.6. saakka.

Ravintola-ala työllistää yrittäjät mukaan lukien Suomessa 77 000 henkilöä. Työntekijöistä 30 % on alle 26-vuotiaita. Ravintola-alalla on ollut kuluneen vuoden aikana merkittävä määrä lomautuksia ja irtisanomisia, jotka ovat kohdistuneet pienipalkkaisiin alan työntekijöihin ja nuoriin. Kun rajoitustoimet ja lomautukset kohdistuvat jatkuvasti myös samoihin työntekijöihin, on hätä alasta ja työntekijöiden taloudellisesta toimeentulosta suuri.

Alan liikevaihto aleni viime vuonna 1,5 miljardilla eurolla, minkä seurauksena alan yritykset ovat vakavassa taloudellisessa hädässä. Erityisen paha tilanne on pääkaupunkiseudulla, eikä siihen viime kesäkään tuonut riittävää parannusta. Jopa 30 % ravintola-alan yrityksistä on arvioinut olevansa konkurssiuhan alla tai lopettanut toimintansa syyskuuhun mennessä.

Aluehallintoviraston mukaan suurin osa ravitsemisliikkeistä on huolehtinut tartuntataudin leviämistä estävistä toimista hyvin, eikä säännösten täytäntöönpanossa ole ollut joitakin yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta ongelmia.

Esitys vaikuttaisi ravitsemisliikkeisiin eri tavoin riippuen siitä, onko kyseessä ruokaravintola, kahvila, baari, yökerho tai pääasiassa take away -ruokaa tarjoava paikka. Ruokaravintolat voisivat harjoittaa käytännössä vain lounastoimintaa, ja suurin sallittu asiakasmäärä voisi olla silloinkin rajoitettu.

Kokoomuksen mielestä hallitus ei ole esityksessään huomioinut riittävällä tavalla eri ravintolatyyppejen erilaisuutta. Oleellistahan on uusien sosiaalisten kontaktien vähentäminen. Nyt hallitus on lähtenyt rajoittamaan laajasti ravintolatoimintaa huomioimatta niiden erilaista luonnetta ja mahdollisuuksia huolehtia koronaturvallisesta ravintoloiden uudelleen avaamisesta. Esityksen mukaan ravintolatartuntoja on ollut 2,4 % kaikista tartunnoista. Pyydettyä ei ole saatu tietoa, kuinka moni näistä on ollut nimenomaan ruokaravintoloista. Esityksessä ei ole huomioitu myöskään lainkaan sitä, mitä ravintolatoiminnan rajoitukset merkitsevät mahdolliseen valvonnan ulottumattomissa olevissa yksityisissä tiloissa tapahtuvaan tartuntariski.

Ravintoloiden avaaminen esityksen mukaisella tavalla ei olisi suurelle osalle ravintoloista kannattavaa. Esitys tekisi liiketoiminnan harjoittamisesta kannattamatonta ja työllistämistä jopa mahdotonta, koska sekä asiakaspaikkamäärää että aukioloaikoja rajoitettaisiin edelleen erittäin merkittävästi. Tämä johtaisi lisääntyneisiin yritysten konkurssiin, lomautuksiin ja irtisanomi-

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp
Vastalause 2 /kok

siin. On lisäksi huomioitava, että esityksessä ei ole riittävästi huomioitu ravintola-alan vaikuttavuutta muihin toimialoihin, kuten siivousyrityksiin, pesuloihin, tukkureihin, kuljetusyrityksiin ja pientuottajiin. Esitimme valiokuntakäsittelyssä aukiolorajoituksiin muutoksia sekä ravitsemisliikkeiden aukiolon että anniskelun suhteen ravitsemistoiminnan luonne huomioiden, mutta se ei saanut valiokunnassa riittävää kannatusta. Kokoomus ei voi hyväksyä nykyistä esitystä ja sen takia kokoomus esittää koko esityksen hylkäämistä. Ravintoloiden osalta on voimassa kuitenkin määräaikainen rajoituslaki 30.6.2021 asti, ja tällä hetkellä on voimassa myös useilla alueilla ravintolasulku 18.4. asti. Jos epidemiatilanne hankaloituu, eduskunnalle voitaisiin esittää ravintolasulun jatkamista 18.4. jälkeenkkin erillislailla, jolloin myös ravintoloille maksettavat taloudelliset korvaukset sulun ajalta olisivat selkeämmät.

Ravintoloiden pitäminen pitkittyneessä epävarmuudessa ei johda mihinkään muuhun kuin konkurssiin, verotulojen menetykseen pitkällä aikavälillä sekä pitkittyneeseen työttömyyteen. Ravintoloihin on kohdistunut jo keväällä 2020 kahden kuukauden sulku, ja nyt on menossa sulku 18.4 asti. Tämän ravintolasulun jälkeenkkin hallitus esittää ravintoloille rajoituksia, jotka tekisivät ravintolatoiminnan melkein mahdottomaksi. Käytännössä vain lounasravintoloilla tai kahviloilla olisi mahdollisuus toimia, ja niidenkin asiakasmäärät ovat merkittäväällä tavalla vähentyneet, kun ihmisiä on etätyössä. Ravintoloille avaaminen kituuttamalla ilman mahdollisuutta kannattavaan elinkeinotoimintaan ei ole järkevää, vaan ravintoloiden avaaminen hallituksen esittämällä mallilla johtaisi merkittävän määrän yrityksiä kaatumiseen, ja ihmisten sekä työntekijöiden että yrittäjien taloudelliseen ahdinkoon.

Ravintolat ovat panostaneet merkittäväällä tavalla terveysturvallisen asioinnin eteen ja omavalvontaan. Infektio leviää uusien sosiaalisten kontaktien kautta. Ravintoloissa esim. pöytiin tarjottuilla, pöytäseurueiden välisen turvaetäisyyden riittävydellä, istumapaikoilla ja mahdollisella ajanvarauksella olisi mahdollista vähentää liikkumista ravintolan sisällä. On tärkeää asianmukaisesti terveysturvallisuudesta huolehtivien ravintoloiden kannalta, että myös viranomaisvalvonnan on osoitettu riittävät voimavarat, ja mahdollisiin rikkomuksiin puututaan oikea-aikaisesti ja riittävän tiukoin sanktioin.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti sääntelyn soveltamisen kannalta huomiota siihen, että valtioneuvoston on ennen 58 a §:ssä tarkoitetun asetuksen antamista vielä erikseen arvioitava asetuksen antamisen välttämättömyyttä. Pykälän 2—4 momentin nojalla säädettyjen rajoitusten on oltava välttämättömiä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi niillä alueilla ja ravitsemisliikkeissä, joita ne koskevat. Välttämättömyyttä on siten arvioitava myös alueelliselta ja asialliselta kannalta, ja arvioissa on otettava huomioon mahdollisimman ajantasainen tilannekuva epidemiasta. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan sääntelyn vaikutukset saattavat joidenkin ravitsemisliikkeiden osalta tarkoittaa, ettei kannattavaa elinkeinotoimintaa ole mahdollista harjoittaa. Perustuslakivaliokunta pitää aikaisempaan käytäntönsä viitaten valtiosääntöoikeudellisista syistä perusteltuna säätää kohtuullisesta kompensatiosta ravitsemisliiketoiminnan harjoittajille.

Kokoomus korostaa ennakoitavuuden merkitystä ja tärkeyttä elinkeinotoimintaa koskevissa rajoituksissa. Kokoomus korostaa myös alueellisen tautitilanteen todellista huomioimista rajoituksissa. Rajoitukset eivät saa jäädä päälle eikä niitä saa ottaa käyttöön vain varmuuden vuoksi, vaan vasta silloin kun se on välttämätöntä epidemian hillitsemiseksi. Rajoitustarpeen arviointia olisi

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp
Vastalause 2 /kok

tehtävä myös alueilla säännöllisesti ja reagoitava tautitilanteessa tapahtuviin muutoksiin rajoituksia löysentämällä tai tiukentamalla tautitilanteen mukaisesti riittävä ennakointi huomioiden. Eduskunta on myös aiemmin jo edellyttänyt ja kokoomus vaatii, että rajoitustoimenpiteitä on säädettävä erityyppisten ravitsemisliikkeiden osalta eriytetysti siten, että rajoitukset ovat välttämättömiä juuri tietyntyyppisissä ravintoloissa.

Kokoomus pitää perusteltuna, että ravintoloiden ulkotilojen, ns. terassien säätely on vapaampaa. Terassien osalta voisi huomioida, olisiko kyseessä ns. avoin vai suljettu terassi. Viruksen tarttumisriski ulkoilmassa on kuitenkin selvästi alhaisempi. Myös ulkoterasseilla hyvän käsihygienian ja pöytäseurueiden turvaväleistä huomioiminen on perusteltua.

Ravintoloiden taloudellinen tilanne on heikentynyt merkittävästi jo pitkään jatkuneiden ja toistuneiden rajoitustoimien myötä. Kokoomus pitää välttämättömänä, että ravintoloille rajoitustoimenpiteistä aiheutuvat kustannukset korvataan asianmukaisin korvauksin. Valiokunnalle ei ole myöskään toimitettu vakuuttavia tietoja erityisesti ruokaravintoloista lähtevistä tartuntaketjuista. Jos koronatilanne on niin vaikea, että ravintoloita pitää rajoittaa vielä enemmän kuin voimassa olevan ravintolarajoituksia koskevan määräaikaisen tartuntatautilain perusteella on mahdollista, järkevämpi tapa silloin on jatkaa ravintoloiden sulkua ja maksaa ravintoloille asianmukaiset korvaukset eikä ottaa käyttöön hallituksen ehdottamaa mallia, joka käytännössä ajaisi merkittävän määrän ravintoloita konkurssiin ja ihmisiä työttömiksi puhumattakaan siihen liittyvistä toimeentulo- ja mielenterveysongelmista.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään ja

että hyväksytään viisi lausumaa. (Vastalauseen lausumaehdotukset)

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että ulkotarjoilualueilla on kevyemmät rajoitukset.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että ravintoloille maksettavien korvausten määrässä huomioidaan, että myös varsinaisen ravintolasulun (9.3.—18.4.2021) jälkeen ravintoloiden toimintaa rajoitetaan tilapäisesti merkittävästi.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että anniskelun arvonlisävero alennetaan tilapäisesti 24 prosentista 14 prosenttiin.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että sallitaan tilapäisesti viinien ulosmyynti anniskeluoikeuden omaaville ravintoloille.*

Valiokunnan mietintö StVM 9/2021 vp
Vastalause 2 /kok

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii uskottavan ulospääsystrategian rajoituksista siten, että se turvaa kannattavan liiketoiminnan edellytykset tulevaisuudessa ja parantaa toimialan investointi- ja kasvumahdollisuuksia.

Helsingissä 7.4.2021

Mia Laiho kok
Juhana Vartiainen kok